

ΘΕΜΑ 25^ο
(ΞΕΝΟΦΩΝ, Πόροι, VI, 1-3)

Ἄλλ' εἴ γε μὴν τῶν εἰρημένων ἀδύνατον μὲν μηδὲν ἔστι μηδὲ χαλεπὸν, πραττομένων δὲ αὐτῶν προσφιλέστεροι μὲν τοῖς Ἑλλησι γενησόμεθα, ἀσφαλέστερον δὲ οἰκήσομεν, εὐκλεέστεροι δὲ ἐσόμεθα, καὶ ὁ μὲν δῆμος τροφῆς εὐπορήσει, οἱ δὲ πλούσιοι τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης ἀπαλλαγῆσονται, περιουσίας δὲ πολλῆς γενομένης μεγαλοπρεπέστερον μὲν ἔτι ἢ νῦν ἑορτὰς ἄξομεν, ἱερὰ δ' ἐπισκευάσομεν, τείχη δὲ καὶ νεώρια ἀνορθώσομεν, ἱερεῦσι δὲ καὶ βουλῇ καὶ ἀρχαῖς καὶ ἱππεῦσι τὰ πάτρια ἀποδώσομεν, πῶς οὐκ ἄξιον ὡς τάχιστα τούτοις ἐγχειρεῖν, ἵνα ἔτι ἐφ' ἡμῶν ἐπίδωμεν τὴν πόλιν μετ' ἀσφαλείας εὐδαιμονοῦσαν; εἴ γε μὴν ταῦτα δόξειεν ὑμῖν πράττειν, συμβουλεύσαιμ' ἂν ἔγωγε πέμψαντας καὶ εἰς Δωδώνην καὶ εἰς Δελφοὺς ἐπερέσθαι τοὺς θεοὺς εἰ λῶον καὶ ἄμεινον εἴη ἂν τῇ πόλει οὕτω κατασκευαζομένη καὶ αὐτίκα καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον. εἰ δὲ ταῦτα συναινοῖεν, τότε ἂν αὖ φαίην χρῆναι ἐπερωτᾶν τίνας θεῶν προσποιούμενοι ταῦτα κάλλιστα καὶ ἄριστα πράττοιμεν ἂν· οὐς δ' ἀνέλοιεν θεοὺς, τούτοις εἰκὸς καλλιερήσαντας ἄρχεσθαι τοῦ ἔργου. σὺν γὰρ θεῶν πραττομένων εἰκὸς καὶ τὰς πράξεις προΐεναι ἐπὶ τὸ λῶον καὶ ἄμεινον αἰεὶ τῇ πόλει.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 **εἰ...ἔστι:** υποθετική πρόταση με οριστική. **τῶν εἰρημένων:** *‘από αυτά που έχουν λεχθεί’*, γενική διαιρετική. **ἀδύνατον...μηδὲ χαλεπὸν :** κατηγορούμενα συνδεδεμένα με το ‘μηδὲ’. **μηδὲν:** υποκείμενο. **πραττομένων δὲ...αὐτῶν:** γενική απόλυτη, τροπική μτχ. *‘με το να γίνουν αυτά’*. Η παρουσία του ‘δὲ’ σε συνδυασμό με την παρουσία του ‘μὲν’ που υπάρχει στην προηγούμενη υποθετική πρόταση, σημαίνει ότι και αυτή η πρόταση είναι υποθετική με τον ‘εἰ’ να εννοείται, *‘και αν με το να τα κάνουμε αυτά γίνουμε πιο αγαπητοί στους Έλληνες’*. Και δεν είναι μόνο αυτό· εκτός του ‘γενησόμεθα’ ακολουθούν άλλα οκτώ ρρ., στα οποία ενν. πάλι ο ‘εἰ’, οπότε συνολικά έχουμε δέκα υποθετικές προτάσεις με τα εξής ρρ. εξ αρχής: «ἔστι, γενησόμεθα, οἰκήσομεν, ἐσόμεθα, εὐπορήσει, ἀπαλλαγῆσονται, ἄξομεν, ἐπισκευάσομεν, ἀνορθώσομεν, ἀποδώσομεν». Η απόδοση ὅλως αὐτῶν των υποθέσεων ἐρχεται κατόπιν.
- 2 **ἀσφαλέστερον δὲ οἰκήσομεν:** *‘κι αν κατοικήσουμε με μεγαλύτερη ασφάλεια’*.
- 3 **ἐσόμεθα:** επίσης απόδοση της αρχικής υπόθεσης. **τροφῆς:** γενική διαιρετική στο ‘εὐπορήσει’, *‘και αν ο λαός θα έχει μεγάλη ποσότητα από τροφές’*. **τῆς...δαπάνης:** συντάσσεται με το ρ. ως γενικής της απαλλαγῆς ή απομάκρυνσης, *‘κι αν οι πλούσιοι θα απαλλαγούν από την δαπάνη για τον πόλεμο’*.
- 4 **περιουσίας...γενομένης:** γενική απόλυτη, τροπική μτχ. *‘με το να δημιουργηθεί μεγάλος πλούτος’*. **μεγαλοπρεπέστερον μὲν ἔτι ἢ νῦν:** *‘με ένα τρόπο πιο μεγαλοπρεπή από ό,τι τώρα’*.

- 6** **ιερευσι...ἀποδώσομεν:** ‘κι αν αποκαταστήσουμε τους νόμους των πατέρων μας στους ιερείς, στην βουλή, στους άρχοντες και στους ιππείς’. **πῶς οὐκ ἄξιον:** ενν. ‘έστί’. Αυτή είναι μία ευθεία ερωτηματική πρόταση, η οποία εκφέρεται με οριστική, και λειτουργεί ως απόδοση όλων των προηγούμενων δέκα υποθετικών προτάσεων. Ο υποθετικός αυτός λόγος δηλώνει το ‘πραγματικό’, και έστω κι αν έχει δέκα υποθέσεις, και μία κοινή για όλες απόδοση, δεν πρόκειται για σύνθετο υποθετικό λόγο, γιατί και οι δέκα αυτές υποθετικές προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με τους συνδέσμους ‘δέ’. Σύνθετος υποθ. λόγος λέγεται αυτός που έχει μία απόδοση για πολλές υποθετικές προτάσεις, αλλά αυτές δεν συνδέονται μεταξύ τους με κανένα σύνδεσμο συμπλεκτικό ή αντιθετικό.
- 7** **ὡς τάχιστα:** ‘όσο το δυνατόν γρηγορότερα’, ο ‘ὡς’ εμπρός από επίρρημα υπερθετικού βαθμού επιτείνει την σημασία του. **τούτοις:** δηλ. ‘όλα αυτά που αναφέρονται στις δέκα υποθετικές προτάσεις’, αντικείμενο στο απαρέμφατο. **ἐγχειρεῖν:** υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση ‘πῶς οὐκ ἄξιόν <έστι>; = τότε πῶς δεν αξίζει να τα επιχειρήσουμε όλα αυτά;’ **ἵνα...ἐπίδωμεν:** τελική πρόταση, ‘για να δούμε την πόλη’.
- 8** **εὐδαιμονοῦσαν:** κατηγορηματική μτχ., συνημμ. στο ‘πόλιν’. Το ερωτηματικό που υπάρχει στο τέλος της περιόδου δεν ανήκει φυσικά στην τελική πρόταση, αλλά στην κύρια πρόταση που είναι «πῶς οὐκ ἄξιόν <έστι> τούτοις ἐγχειρεῖν;». **εἴ...δόξειεν:** υποθετική πρόταση με ευκτική. **ταῦτα:** υποκείμενο στο ρ., οπότε δεν πρόκειται για απρόσωπη έκφραση. **ὕμῖν:** δοτική προσωπική. **πράττειν:** αντικείμενο στο ρ., αφού πλέον είναι προσωπικό, ‘κι αν αυτά εδώ μας δώσουν την εντύπωση να τα κάνουμε’. **συμβουλευσάμ(ι) ἄν:** κύρια πρόταση με δυνητική ευκτική, απόδοση της προηγούμενης υποθετικής, ευθύς υποθετικός λόγος που δηλώνει την ‘απλή σκέψη’. **πέψαντας:** η μτχ. βρίσκεται σε αιτιατική πληθυντικού για να συμφωνήσει με το ενν. αντικείμενο του ‘συμβουλευσάμ(ι)’, που εννοείται ως το ‘ὕμῃς’. Η μτχ. είναι συνημμ., επιρρ., τροπική, ‘στέλνοντας – με το να στείλουμε’, εννοείται ‘απεσταλμένους στους Δελφούς’. Αν εκληφθεί ως χρονική, ‘αφού στείλουμε απεσταλμένους στους Δελφούς, να ρωτήσουμε τους θεούς’, τότε αποδεχόμαστε ότι το ‘πότε θα ρωτήσουν οι απεσταλμένοι τους θεούς’ είναι άγνωστο, και ότι απαιτείται η χρονική μτχ. ‘αφού τους στείλουμε στους Δελφούς’, για να αποκατασταθεί το νόημα. Όμως αυτό είναι αφελές, αφού είναι αυτονόητο ότι για να υποβάλει κάποιος ένα ερώτημα στο μαντείο των Δελφών, πρέπει οπωσδήποτε να πάει εκεί. Άρα αν εκληφθεί ως χρονική, δίνει μια πληροφορία εντελώς άχρηστη. Αν όμως εκληφθεί ως τροπική, τότε μας δίνει μία σημαντική πληροφορία, γιατί ‘τους θεούς’ θα μπορούσε κάποιος να τους ρωτήσει μέσω των μάντεων στην ίδια του την πόλη, χωρίς να πάει πουθενά. Οπότε η μετάφραση ως ‘με το να στείλουμε απεσταλμένους στους Δελφούς, να ρωτήσουμε’ αποδίδει το σωστό νόημα. Και αυτό συμβαίνει και σε πολλές μτχχ. αορίστου, όπου το νόημά τους με εκείνο του ρ. στο οποίο είναι συνημμένες, είναι πολύ συγγενές.
- 9** **ἐπερέσθαι:** είναι απαρέμφατο του αορίστου ‘ἐπηρόμην’ του ρ. ‘ἐπέρομαι > ἐπί + ἔρομαι’. Το ρ. ‘έρομαι – x – ἐρήσομαι, ἠρόμην’ σημαίνει ‘ρωτώ’ και ως ‘ἐπέρομαι’ με την ίδια σημασία κάπως πιο επιτακτική. Παρατατικός δεν υπάρχει. Ο αορίστος είναι ‘ἠρόμην’, η Υποτακτική του αορίστου ‘ἔρωμαι’, η Ευκτική του αορίστου ‘ἐροίμην’, η Προστακτική του αορίστου ‘έροῦ’, το απαρέμφατο ‘ἐρέσθαι’, και η οι μτχχ. ‘ἐρόμενος, -η, -ον’. **εἰ λῶον καὶ ἄμεινον εἶη ἄν:** δυο δευτερεύουσες προτάσεις που φαινομενικά είναι υποθετικές, γιατί εισάγονται με τον ‘εἰ’, όμως επειδή εξαρτώνται από ρ. που σημαίνει ‘ερώτηση’, από υποθετικές – που όντως και είναι – μετατρέπονται αυτομάτως σε ουσιαστικές, αντικείμενα στο ‘ἐπερέσθαι’, και όταν μία υποθετική επιρρηματική πρόταση αναγκαστεί να μετατραπεί σε ουσιαστικό για να γίνει αντικείμενο σε ρ., τότε μετατρέπεται αυτομάτως σε Πλάγια Ερώτηση. Για να το πωσ πιο απλά: δεν είναι ‘άλλος’ ο υποθετικός, και ‘άλλος’ ο ερωτηματικός ‘εἰ’. Είναι ένας και ο αυτός, μόνο που αν εξαρτηθεί από ρ. ‘λεκτικό, γνωστικό, απορίας, άγνοιας, ερώτησης’, τότε από ‘υποθετικός’ μετατρέπεται σε ‘πλάγιο ερωτηματικός’, και η

πρότασή του από επιρρηματική υποθετική μετατρέπεται σε πλάγια ερώτηση. ‘Λῶον = *πιο επιθυμητό*’, ‘Ἄμεινον = *ηθικά πιο καλύτερο*’.

- 10 τῆ πόλει οὕτω παρασκευαζομένη:** ‘*να στείλετε στους Δελφούς να ρωτήσετε τους θεούς αν μπορεί να είναι πιο επιθυμητό και ηθικά ανώτερο για την πόλη να προετοιμάζεται με αυτόν τον τρόπο*’. Δίπλα στο ρ. ‘έστι’, είτε είναι προσωπικό είτε είναι απρόσωπο, συνάπτεται μία δοτική προσωπική, και σε κάποιες περιπτώσεις δίπλα στην δοτική προσωπική συνάπτεται μία άναρθηρη *μτχ.*, η οποία λειτουργεί ως κατηγορηματική και μεταφράζεται με τον ‘*να+ρ.*’. Παραδείγματα: «*τῷ γὰρ πλήθει τῶν Πλαταιῶν οὐ βουλομένῳ ἦν τῶν Ἀθηναίων ἀφίστασθαι, Θουκ. ΙΙ,3,2 στο σύνολο του λαού των Πλαταιῶν δεν υπήρχε η τάση να θέλουν να αποστατήσουν από τους Αθηναίους*», «*προσδεχομένῳ μοι τὰ τῆς ὀργῆς ὑμῶν ἐς ἐμὲ γεγένηται, Θουκ. ΙΙ, 60,1 και έχει συμβεί σε εμένα να περιμένω την οργή σας*», «*ὄρα εἴ σοι βουλομένῳ <έστι> ἅ λέγω, Πλ. Πολιτεία, 358d = κοίτα τώρα αν αυτά που λέω υπάρχουν σε σένα να τα θέλεις*». **εἰ δὲ...συναινοῖεν:** ενν. ‘οἱ θεοί’, υποθετική πρόταση με ευκτική, ‘*και σε περίπτωση που οι θεοί συναινέσουν*’.
- 11 ταῦτα:** αντικείμενο στο ‘*συναινοῖεν = και αν οι θεοί εγκρίνουν αυτά*’. **ἄν αὖ φαῖν:** κύρια πρόταση, απόδοση στην προηγούμενη υποθετική. Ευθύς υποθ. λόγος που δηλώνει την ‘*απλή σκέψη*’. **χρῆναι ἐπερωτᾶν:** το πρώτο απαρέμφατο είναι αντικ. στο ρ. που προηγείται, και το δεύτερο είναι αντικ. στο πρώτο, ‘*τότε είναι δυνατόν να ισχυριστώ ότι πρέπει να ρωτήσουμε*’. **τίνας...πράττοι-μεν ἄν:** πλάγια ερώτηση ως αντικείμενο στο απαρέμφατο ‘*ἐπερωτᾶν*’. **τίνας:** αντικ. στην *μτχ.* ‘*προσποιοῦμενοι > προσποιοῦμαι = εξευμενίζω, κατευνάζω*’. **προσποιοῦμενοι:** συνημμ. *μτχ.*, υποθετική.
- 12 ταῦτα κάλλιστα καὶ ἄριστα πράττοιμεν ἄν:** η αντωνυμία είναι αντικείμενο στο ρ., και τα δυο επίθετα υπερθετικού βαθμού είναι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί του αποτελέσματος, ‘*ποιούς από τους θεούς αν εξευμενίσουμε, είναι δυνατόν να κάνουμε αυτά τα πράγματα έτσι ώστε να είναι και καλύτερα και ανώτερα ηθικά*’. Το επίθετο ‘*ἀγαθός*’ έχει τέσσερα διαφορετικά παραθετικά με ισάριθμες διαφορετικές ερμηνείες: ‘*λῶων = ο καλύτερος από υλικής απόψεως – πιο επιθυμητός*’, ‘*βελτίων = ο καταλληλότερος – πιο αποδοτικός*’, ‘*ἀμείνων = ο καλύτερος ηθικά*’, ‘*κρείττων = ο ισχυρότερος, ο δυνατότερος*’. **οὗς δ’ ἀνέλοιεν θεούς:** ‘*ὅποιους θεούς πιθανόν χρησιμοδοτήσουν*’. Το ρ. ‘*ἀναιρέω, -ῶ = χρησιμοδοτώ*’. Υποκείμενο στο ρ. ‘*ἀνέλοιεν = οἱ Δελφοί*’. Αναφορική πρόταση με υπόθεση, διότι εκφέρεται με ευκτική, η οποία αναγκάζει την πρόταση να αντιστοιχίσει την υπόθεση: «*εἰ δὲ οἱ Δελφοὶ ἀνέλοιεν θεοὺς τίνας = κι αν οι Δελφοί χρησιμοδοτήσουν κάποιους θεούς*». Ως απόδοση στην υπόθεση είναι η Οριστική ‘*εἰκός <έστι>*’, και όχι μια δυνητική ευκτική, όπως θα περιμέναμε στην ‘*απλή σκέψη*’. Αυτό συμβαίνει σε δυο περιπτώσεις: (i) όταν η απόδοση έχει ρ. προσωπικό και πρέπει να θεωρηθεί σίγουρη, βεβαία· (ii) όταν η απόδοση έχει ρ. απρόσωπο – όπως στην προκειμένη περίπτωση. **τούτοις:** δηλ. ‘*τοῖς θεοῖς*’, η δοτική συντάσσεται με την *μτχ.* ‘*καλλιερήσαντας > καλλιερέω, -ῶ θεοῖς = προσφέρω θυσίες στους θεούς*’.
- 13 καλλιερήσαντας:** *μτχ.* αορίστου, αιτιατική πληθυντικού αρσενικού γένους, ως υποκείμενό της έχει το ενν. ‘*ἡμᾶς*’ που είναι υποκείμενο στο απαρέμφατο ‘*ἄρχεσθαι*’. Η *μτχ.* είναι χρονική. **ἄρχεσθαι τοῦ ἔργου:** ‘*να ξεκινήσουμε τις εργασίες*’. **σὺν γὰρ θεῷ:** ‘*με την βοήθεια του θεού*’, ο εμπρόθετος συντάσσεται με την *μτχ.* ‘*πραττομένων*’ ως ‘*συνοδεία*’. **πραττομένων:** *μτχ.* απόλυτη σε γενική πτώση με υποκείμενο το ενν. ‘*τούτων*’, υποθετική *μτχ.* με απόδοση τη οριστική στην απρόσωπη έκφραση ‘*εἰκός <έστι>*’, ‘*εἰ πράττονται ταῦτα σὺν θεῷ, εἰκός ἐστί...*’, και δηλώνει το ‘*πραγματικό*’. **τὰς πράξεις προϊέναι:** ‘*και οι ενέργειές μας να προχωρούν προς το πιο επιθυμητό και το πιο ηθικά ανώτερο*’. **τῆ πόλει:** ‘*για την πόλη*’, δοτική χαριστική.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αν όμως από αυτά που έχουν λεχθεί, δεν είναι κανένα αδύνατον και ούτε δύσκολο, και αν με το να πραγματοποιούνται αυτά εμείς θα γίνουμε πιο αγαπητοί στους Έλληνες, κι αν θα κατοικήσουμε με μεγαλύτερη ασφάλεια, και αν θα γίνουμε πιο ένδοξοι, και αν ο λαός θα έχει μεγαλύτερη ποσότητα από τροφές, και αν οι πλούσιοι θα απαλλαγούν από τα έξοδα για τον πόλεμο, και αν με το να δημιουργηθεί μεγάλος πλούτος θα οργανώνουμε τις εορτές με πιο εντυπωσιακό τρόπο απ' ό,τι τώρα, κι αν θα επισκευάσουμε τους ναούς, και αν ανοικοδομήσουμε τα τείχη και τους ναυστάθμους, και αν αποκαταστήσουμε τους νόμους των πατέρων μας στους ιερείς, στην βουλή, στους άρχοντες και στους ιππείς, τότε πώς δεν αξίζει να τα επιχειρήσουμε αυτά όσο γίνεται γρηγορότερα, για να δούμε και επί των ημερών μας την πόλη να ευτυχεί με ασφάλεια; Γιατί αν αυτά δώσουνε σε μας την εντύπωση να τα κάνουμε, τότε εγώ είναι δυνατόν να προτείνω με το να στείλουμε απεσταλμένους στους Δελφούς να ρωτήσουμε τους θεούς αν μπορεί να είναι πιο επιθυμητό και ηθικά ανώτερο για την πόλη να προετοιμάζεται με αυτόν τον τρόπο και τώρα αλλά και στο μέλλον. Και αν οι θεοί εγκρίνουν αυτά, τότε είναι δυνατόν να ισχυριστώ ότι πρέπει να ρωτήσουμε ποιούς από τους θεούς αν εξευμενίσουμε, είναι δυνατόν να κάνουμε αυτά τα πράγματα έτσι ώστε να είναι και καλύτερα και ηθικά ανώτερα. Και όποιους θεούς οι Δελφοί χρησιμοδοτήσουν, είναι λογικό με το να προσφέρουμε θυσίες σε αυτούς, να ξεκινήσουμε τις εργασίες. Διότι αν αυτά εκτελούνται με την βοήθεια του θεού, τότε είναι λογικό και οι ενέργειές μας να προχωρούν προς το πιο επιθυμητό και το πιο ηθικά ανώτερο για την πόλη.